

Súd: Najvyšší súd SR
Spisová značka: 3Cdo/111/2018
Identifikačné číslo spisu: 2116205685
Dátum vydania rozhodnutia: 20.06.2019
Meno a priezvisko: Mgr. Dušan Čimo
Funkcia: sudca
ECLI: ECLI:SK:NSSR:2019:2116205685.1

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky vo veci starostlivosti súdu o maloleté deti L. N. T., nar. XX. decembra XXXX, a Y. T., nar. X. augusta XXXX, obe bývajúce u matky a zastúpené Úradom práce, sociálnych vecí a rodiny Trnava, so sídlom v Trnave, Jána Bottu 4 ako opatrovníkom, matky H. T., bývajúcej v F., zastúpenej JUDr. Ivanou Slaninovou, advokátkou v Trnave, Horné bašty 8943/25 a otca C. T., bývajúceho v H., na návrh starých rodičov 1/ Y. T. a 2/ M. T., oboch bývajúcich v H. a zastúpených JUDr. Luciou Sukopovou, advokátkou v Trnave, Františkánska 5, o úpravu styku starej matky s maloletými deťmi, vedenej na Okresnom súde Trnava pod sp.zn. 16P /21/2016, o dovolaní matky proti rozsudku Krajského súdu v Trnave z 31. mája 2017 sp.zn. 24CoP/65/2017, takto

rozhodol:

Rozsudok Krajského súdu v Trnave z 31. mája 2017 sp.zn. 24CoP/65/2017
z r u š u j e a vec mu vracia na ďalšie konanie.

Odôvodnenie

1. Okresný súd Trnava (ďalej tiež len „súd prvej inštancie“) rozsudkom z 20. októbra 2016 č.k. 16P/21/2016-27 na návrh starých rodičov I. upravil styk starej matky s maloletými deťmi tak, že stará matka je oprávnená sa s maloletými deťmi stretávať (správne „stýkať“) každú páru sobotu v mesiaci v čase od 9.00 hod. do 12.00 hod. s tým, že maloleté deti si prevezme a odovzdá v byte matky, matka je povinná maloleté deti na stretnutie pripraviť a prvé dve stretnutia sa uskutočnia v prítomnosti matky; II. styk starého otca s maloletými deťmi neupravil a III. vyslovil, že žiaden z účastníkov nemá nárok na náhradu trov konania. Svoje rozhodnutie odôvodnil právne ustanovením § 25 ods. 5 Zákona o rodine (zákona č. 36/2005 Z.z. v znení neskorších zmien a doplnení), vecne potom tým, že v danom prípade nebolo sporné, že je vhodné upraviť styk starej matky s maloletými deťmi so zdôraznením potreby rozvíjania sociálnych väzieb maloletých detí s najbližšou rodinou a širším okolím.

2. Krajský súd v Trnave (ďalej tiež len „odvolací súd“ a spolu so súdom prvej inštancie tiež len „nižšie súdy“) na odvolanie matky v časti úpravy styku starej matky s maloletými deťmi rozsudkom z 31. mája 2017 sp.zn. 24CoP/65/2017 rozsudok súdu prvej inštancie podľa § 387 ods. 1 aj 2 Civilného sporového poriadku (zákona č. 160/2015 Z.z. v znení zákona č. 87/2017 Z.z. a dnes už i zákona č. 350/2018 Z.z., ďalej len „C.s.p.“) potvrdil. Po preskúmaní rozsudku v napadnutej časti i celého obsahu spisu dospel k

záveru, že súd prvej inštancie vykonal dokazovanie v dostatočnom rozsahu, na základe vykonaných dôkazov dospel k správnym skutkovým zisteniam, vec tiež správne právne posúdil a napokon svoje rozhodnutie tiež jasne a objektívne presvedčivo odôvodnil. Aj podľa odvolacieho súdu úprava styku starej matky s maloletými deťmi v danom rozsahu za podmienky uskutočnenia prvých dvoch stretnutí za prítomnosti matky zohľadňuje všetky aspekty, ktoré vyžaduje citlivý prístup s prihliadnutím na záujem detí a u maloletej L. N. i na jej názor. Ani jeden z odvolacích argumentov matky odvolací súd nepovažoval za spôsobilý na zmenu rozsudku v napadnutej časti, keďže tieto boli prakticky len zopakovaním tvrdení matky, s ktorými sa súd prvej inštancie v odôvodnení rozsudku dostatočne vysporiadal.

3. Proti tomuto rozsudku odvolacieho súdu podala matka (ďalej tiež „dovolateľka“) dovolanie, ktoré odôvodnila § 420 písm. f/ a § 421 ods. 1 písm. b/ C.s.p. Výtýkala odvolaciemu súdu, že porušil jej právo na riadne odôvodnenie rozhodnutia a tým aj právo na spravodlivý súdny proces. Odôvodnenie označila za zmätočné, nejasné a nekonzistentné. Uviedla, že odvolací súd sa žiadnym spôsobom nevyjadril k jej zásadnému odvolaciemu argumentu, podľa ktorého stretávanie sa detí v ten istý deň dopoludnia so starou matkou a popoludní s otcom je nevhodné a deti neprimerane zaťažujúce, pričom v záujme maloletých sa ako vhodnejšie javí, aby stará matka využívala na stretnutia s deťmi čas určený otcovi (ktorý aj tak o deti nejaví záujem). Výtýkala obom súdom, že nevykonali a na jej návrh odmietli vykonať dokazovanie v smere, či prostredie, v ktorom sa stará matka chystá tráviť čas s maloletými je vhodné a či by neohrozovalo ich duševný a mravný vývoj. Tiež namietala, že odvolací súd sa žiadnym spôsobom nevyjadril k jej zásadnému odvolaciemu argumentu matky, že úpravou styku starej matky fakticky dôjde aj k rozšíreniu styku maloletých s otcom, ktorý je oprávnený sa s deťmi stretávať len za osobnej prítomnosti matky z dôvodu jeho gamblerstva, alkoholizmu a drogovej závislosti. Dovolateľka v odôvodnení rozhodnutia žiadneho z nižších súdov nedostala odpoveď na otázky, či v prípade určenia styku maloletých detí s konkrétnou blízkou osobou: „1. je alebo nie je možné posúdiť úpravu styku maloletých s blízkou osobou ako zásah a obmedzenie rodičovských práv a povinností rodiča, ktorému boli deti zverené do osobnej starostlivosti, keď práve tento rodič nesie primárnu zodpovednosť za maloleté deti a za ich rozvoj, a teda má právo rozhodovať aj o tom, ktoré prostredie je pre dieťa vhodné a ktoré nie; 2. je súd povinný sa zaoberať záujmami maloletých detí, a to každým dieťaťom s ohľadom na jeho špecifické potreby zvlášť; 3. je súd povinný skúmať, či skutočne dochádza k obmedzeniu styku blízkej osoby s maloletým dieťaťom a vykonať v tomto smere plnohodnotné dokazovanie; 4. je súd povinný skúmať, či by v prípade obmedzenia styku konkrétnej blízkej osoby s maloletým dieťaťom došlo k ohrozeniu citového, rozumového a mravného vývoja maloletého dieťaťa; 5. je súd pri rozhodovaní v tejto veci povinný vykonať znalecké dokazovanie, obzvlášť v prípade, kedy maloleté dieťa nie je schopné jednoznačným spôsobom vyjadriť svoj vlastný názor alebo či sa jednoducho môže spoľahnúť na správu z referátu ÚPSVaR, ktorá je výsledkom niekoľkokomínútového stretnutia - aj to len s jedným z dvoch posudzovaných detí; 6. je súd povinný skúmať rodinné pomery blízkej osoby, ktorej styk s maloletými deťmi sa upravuje a do akej hĺbky; 7. je súd povinný skúmať vhodnosť prostredia, do ktorého sa blízka osoba celkom zjavne chystá maloleté deti v rámci úpravy styku doviesť a schopnosťou blízkej osoby vhodnosť tohto prostredia dôsledne posúdiť a 8. či je vhodné upraviť dopoludnia styk maloletých detí s blízkou osobou v ten istý deň, v ktorom už popoludní majú upravený styk s otcom, a či takýmto spôsobom nedochádza k obchádzaniu súdneho rozhodnutia, ktorým bol styk otca s maloletými deťmi upravený s obmedzením spočívajúcim v povinnej prítomnosti matky.“ Tieto otázky neboli dosiaľ v rozhodovacej praxi odvolacieho súdu riešené a podľa dovolateľky bez zodpovedania týchto otázok sa rozhodnutia oboch nižších súdov javia ako arbitrárne, založené na svojvôli oboch súdov a takýto postup súdov považuje za rozporný s rozhodovacou činnosťou Ústavného súdu Slovenskej republiky vo veci nárokov kladených na odôvodňovanie súdnych rozhodnutí. Z týchto dôvodov navrhla zrušiť rozsudok odvolacieho súdu, aj súdu prvej inštancie a vec vrátiť druhému z nich na ďalšie konanie, alternatívne, aby odvolací súd napadnuté rozhodnutie zmenil tak, že návrh na úpravu styku blízkej osoby s maloletými deťmi ako nedôvodný zamietol.

4. Otec navrhol dovolanie odmietnuť.

5. Opatrovník konkrétny dovolací návrh nepodal (rozhodnutie o prípustnosti dovolania, prípadne o

dovolání ako mimoriadnom opravnom prostriedku ponechal na rozhodnutí súdu).

6. Navrhovatelia úpravy (starí rodičia) dovolacie návrhy nepodali vôbec.

7. Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) ako súd dovolací (§ 35 C.s.p.) po zistení, že dovolanie podala v stanovenej lehote (§ 427 ods. 1 C.s.p.) účastníčka konania zastúpená v súlade so zákonom (§ 429 ods. 1 a 2 C.s.p.), v ktorej neprospech boli (formálne) vydané obe napadnuté rozhodnutia (§ 424 C.s.p.), bez nariadenia pojednávania (§ 443, časť vety pred bodkočiarkou C.s.p.) dospel k záveru, že dovolanie je prípustné a tiež dôvodné.

8. Dovolanie je v danom prípade podané vo veci starostlivosti súdu o maloleté deti (úprava styku), ktorá je upravená od 1. júla 2016 v Civilnom mimosporovom poriadku (v zákone č. 161/2015 Z.z. v znení zákona č. 137/2019 Z.z., ďalej len „C.m.p.“). Vzájomný vzťah medzi C.m.p. a C.s.p. je vymedzený v § 2 ods. 1 C.m.p., podľa ktorého sa na konania podľa tohto zákona použijú ustanovenia Civilného sporového poriadku, ak tento zákon neustanovuje inak. C.m.p. v ustanoveniach §§ 76 a 77 (obsahujúcich niektoré ustanovenia o dovolaní) neustanovuje inak, ak ide o prípustnosť dovolania vo veciach starostlivosti súdu o maloletých; prípustnosť dovolania matky bolo preto potrebné posudzovať podľa ustanovení C.s.p.

9. Podľa § 419 C.s.p. je proti rozhodnutiu odvolacieho súdu dovolanie prípustné, (len) ak to zákon pripúšťa. To znamená, že ak zákon výslovne neuvádza, že dovolanie je proti tomu -ktorému rozhodnutiu odvolacieho súdu prípustné, nemožno také rozhodnutie (úspešne) napadnúť dovolaním. Rozhodnutia odvolacieho súdu, proti ktorým je dovolanie prípustné, sú vymenované v ustanoveniach § 420 a 421 C.s.p., pričom v prejednávanej veci sa dovolaním uplatňuje dovolací dôvod v zmysle § 420 aj § 421 C.s.p.

10. Podľa § 420 C.s.p. je dovolanie prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu vo veci samej alebo ktorým sa konanie končí, ak a/ sa rozhodlo vo veci, ktorá nepatrí do právomoci súdov, b/ ten, kto v konaní vystupoval ako strana, nemal procesnú subjektivitu, c/ strana nemala spôsobilosť samostatne konať pred súdom v plnom rozsahu a nekonal za ňu zákonný zástupca alebo procesný opatrovník, d/ v tej istej veci sa už prv právoplatne rozhodlo alebo v tej istej veci sa už prv začalo konanie, e/ rozhodoval vylúčený sudca alebo nesprávne obsadený súd, alebo f/ súd nesprávnym procesným postupom znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces.

11. Dovolanie prípustné podľa § 420 možno odôvodniť iba tým, že v konaní došlo k vade uvedenej v tomto ustanovení (§ 431 ods. 1 C.s.p.). Dovolací dôvod sa vymedzí tak, že dovolateľ uvedie, v čom spočíva táto vada (§ 431 ods. 2 C.s.p.).

12. Dovolateľka namieta nedostatočné odôvodnenie rozhodnutia a to, že odvolací súd sa nevysporiadal s jej odvolacou argumentáciou.

13. Hlavnými znakmi, ktoré charakterizujú procesnú vadu konania v zmysle § 420 písm. f/ C.s.p., sú a/ zásah súdu do práva na spravodlivý proces a b/ nesprávny procesný postup súdu znemožňujúci procesnej strane, aby svojou procesnou aktivitou uskutočňovala jej patriace procesné oprávnenia.

14. Podstatou práva na spravodlivý súdny proces je možnosť fyzických a právnických osôb domáhať sa svojich práv na nestrannom súde a v konaní pred ním využívať všetky právne inštitúty a záruky poskytované právnym poriadkom. Integrálnou súčasťou tohto práva je právo na relevantné, zákonu zodpovedajúce konanie súdov a iných orgánov Slovenskej republiky. Z práva na spravodlivý súdny proces ale pre procesnú stranu nevyplýva jej právo na to, aby sa všeobecný súd stotožnil s jej právnymi názormi a predstavami, preberal a riadil sa ňou predkladaným výkladom všeobecne záväzných predpisov, rozhodol v súlade s jej vôľou a požiadavkami. Jeho súčasťou nie je ani právo procesnej strany vyjadrovať sa k spôsobu hodnotenia ňou navrhnutých dôkazov súdom a dožadovať sa ňou navrhnutého spôsobu hodnotenia vykonaných dôkazov.

15. Pojem „procesný postup“ bol vysvetlený už vo viacerých rozhodnutiach najvyššieho súdu vydaných do 30. júna 2016 tak, že sa ním rozumie len faktická, vydaniu konečného rozhodnutia predchádzajúca činnosť alebo nečinnosť súdu, teda sama procedúra prejednávania veci (to ako súd viedol spor) znemožňujúca strane sporu realizáciu jej procesných oprávnení a mieriaca možnosti jej aktívnej účasti na konaní (tu porovnaj R 129/1999 a 1 Cdo 6/2014, 3 Cdo 38/2015, 5 Cdo 201/2011, 6 Cdo 90/2012). Tento pojem principiálne nemožno vykladať exten-zívne (jeho vzťahovaním aj na faktickú meritórnú rozhodovaciu činnosť súdu).

16. Matka v dovolaní najmä namietala, že k vade zmätočnosti predpokladanej ustanovením § 420 písm. f/ C.s.p. došlo v dôsledku toho, že odôvodnenie napadnutého rozsudku nemá zákonom stanovené náležitosti, je nepreskúmateľné, arbitrárne a náležité, resp. vôbec nereaguje na jej odvolaciu argumentáciu.

17. V zmysle zjednocujúceho stanoviska najvyššieho súdu (R 2/2016) prijatého ešte za skoršej právnej úpravy občianskeho súdneho konania „nepreskúmateľnosť rozhodnutia zakladá inú vadu konania v zmysle § 241 ods. 2 písm. b/ O.s.p. a výnimočne, keď písomné vyhotovenie rozhodnutia neobsahuje zásadné vysvetlenie dôvodov podstatných pre rozhodnutie súdu, môže ísť o skutočnosť, ktorá zakladá prípustnosť dovolania podľa § 237 ods. 1 písm. f/ O.s.p.“. Zmeny v právnej úprave dovolania a dovolacieho konania, ktoré nadobudli účinnosť od 1. júla 2016, sa podstaty a zmyslu tohto stanoviska nedotkli, preto ho treba považovať aj naďalej za aktuálne (1 Cdo 228/2017, 2 Cdo 101/2017, 3 Cdo 92/2018, 4 Cdo 59/2017, 5 Cdo 45/2018, 7 Cdo 141/2017, 8 Cdo 49/2017).

18. V napadnutom rozsudku v prejednávanej veci odvolací súd uviedol, že „sa v celom rozsahu stotožňuje s argumentáciou použitou súdom prvej inštancie“ a „vzhľadom na túto skutočnosť postačuje len konštatovať správnosť dôvodov a odvolať sa na ne v zmysle ust. § 387 ods. 2 C.s.p.“ (bod 10. odôvodnenia), ako aj to, že „odvolací súd uvádza, že sa stotožnil s rozhodnutím a dôvodmi súdu prvej inštancie, ktoré nepovažuje za potrebné opakovať“ (bod 21. odôvodnenia).

19. Ak sa odvolací súd v celom rozsahu stotožňuje s odôvodnením napadnutého rozhodnutia, môže sa v odôvodnení obmedziť len na skonštatovanie správnosti dôvodov napadnutého rozhodnutia, prípadne doplniť na zdôraznenie správnosti napadnutého rozhodnutia ďalšie dôvody (§ 387 ods. 2 C.s.p.); odvolací súd sa však v odôvodnení musí zaoberať podstatnými vyjadreniami strán prednesenými v konaní na súde prvej inštancie, ak sa s nimi nevysporiadal v odôvodnení rozhodnutia súd prvej inštancie a rovnako sa odvolací súd musí vysporiadať s podstatnými tvrdeniami uvedenými v dovolaní (§ 387 ods. 3 C.s.p.).

20. V danom prípade možno konštatovať, že odvolací súd sa napriek výslovnej zákonnej úprave z ustanovenia § 387 ods. 3 C.s.p., prikazujúcej vysporiadať sa s podstatnými tvrdeniami uvedenými v dovolaní, nevysporiadal v odôvodnení svojho rozsudku s podstatnými tvrdeniami matky, uvedenými v jej dovolaní.

21. Dovolací súd zdôrazňuje, že možnosť praktického prevzatia argumentácie súdu prvej inštancie odvolacím súdom nezabavuje odvolací súd povinnosti hoc aj len veľmi stručne a úmerne okolnostiam konkrétneho prípadu reagovať na argumentáciu z odvolania -prinajmenšom tak, že sa poukáže na tie odvolacie námietky, ktoré sú iba opakovaním už súdom prvej inštancie neprijatej argumentácie (ku ktorej však takýto súd zaujal adresné stanovisko, alebo aspoň zrozumiteľne vysvetlil, prečo táto bola bez právneho významu) a v prípade iných námietok odvolací súd ozrejní, prečo spôsob nazerania na problém neboli spôsobilé ovplyvniť (v tejto súv. por. i uznesenie najvyššieho súdu z 13. februára 2019 sp.zn. 7 Cdo 226/2017). Tým samozrejme nie je myslené, že odvolateľovi musí byť dané za pravdu, ale že musí dostať objektívne zrozumiteľnú odpoveď na svoj špecifický argument.

22. Pretože odvolací súd v prejednávanej veci nezaujal k odvolacím námietkam matky žiadne stanovisko (ale sa v tejto veci prakticky len obmedzil na viac-menej teoretický rozbor na vec dopadajúcej právnej úpravy), záver dovolacieho súdu je taký, že v tomto prípade došlo k zaťaženiu konania pred odvolacím

súdom tvrdenu zmätočnosťou vadou podľa § 420 písm. f/ C.s.p. (tak ako to má na mysli druhá veta stanoviska R 2/2016) a dovolanie musí byť z tohto dôvodu nielen prípustné, ale tiež dôvodné. Absencia vysporiadania sa odvolacieho súdu v jeho rozsudku s takými odvolacími tvrdeniami matky, ktoré bez ďalšieho nejde označiť za nepodstatné, je totiž tak závažným nedostatkom rozhodnutia (a zásahu do procesných práv), ktorého intenzita zakladá (až) porušenie práva na spravodlivý súdny proces.

23. Dovolacím súdom konštatovaná procesná vada zmätočnosti uvedená v ustanovení § 420 písm. f/ C.s.p. zakladá prípustnosť dovolania; zároveň je však tiež dôvodom, so zreteľom na ktorý musí dovolací súd napadnuté rozhodnutie bez ďalšieho zrušiť. Rozhodovacia prax najvyššieho súdu sa do 30. júna 2016 ustálila na tom, že ak v konaní došlo k procesnej vade zmätočnosti znemožňujúcej účastníkovi (dnes i strane) realizáciu jeho procesných oprávnení, dovolací súd napadnuté rozhodnutie zruší bez toho, aby sa zaoberal správnosťou právnych záverov, na ktorých spočíva zrušované rozhodnutie súdu (1 Cdo 44/2015, 2 Cdo 111/2014, 3 Cdo 4/ 2012, 4 Cdo 263/2013, 5 Cdo 241/2013, 6 Cdo 591/2015, 7 Cdo 212/2014, 8 Cdo 137/2015) a na tom zotrúva rozhodovacia prax najvyššieho súdu aj po nadobudnutí účinnosti predpisov tvoriacich súčasť rekodifikácie slovenského civilného procesu (2 Cdo 5/2018, 3 Cdo 146/2018, 8 Cdo 70/2017). Dovolací súd preto ani v tomto prípade neposudzoval dovolanie z hľadiska opodstatnenosti argumentácie majúcej väzbu na riešenie právnych otázok (čo v konkrétnostiach znamená tak z hľadiska prípustnosti dovolania v zmysle § 421 ods. 1 C.s.p., ako aj jeho dôvodnosti v zmysle § 432 rovnakého zákona).

24. Ak je dovolanie dôvodné, dovolací súd napadnuté rozhodnutie zruší (§ 449 ods. 1 C.s.p.). Ak dovolací súd zruší napadnuté rozhodnutie, môže podľa povahy veci vrátiť vec odvolaciemu súdu alebo súdu prvej inštancie na ďalšie konanie, zastaviť konanie, prípadne postúpiť vec orgánu, do ktorého právomoci patrí (§ 450 C.s.p.). Najvyšší súd v súlade s týmito ustanoveniami preto zrušil len rozsudok odvolacieho súdu a vec vrátil na ďalšie konanie jemu, majúc za to, že náprava zrušením len rozhodnutia odvolacieho súdu je v tomto prípade možná i postačujúca (§ 449 ods. 2 C.s.p.) a vychádzajúc z toho, že tým, komu bolo v tomto prípade namieste pričítať dovolaním vytýkanú vadu zmätočnosti, bol práve odvolací súd.

25. Ak dovolací súd zruší rozhodnutie a ak vráti vec odvolaciemu súdu alebo súdu prvej inštancie na ďalšie konanie, rozhodne tento súd o trovách pôvodného konania a o trovách dovolacieho konania (§ 453 ods. 3 C.s.p.).

26. Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.